

Původ člověka

(První člověk)

V dalekých, neproniknutelných mlhách se nám ztrácí stopa prvního člověka. Proto tolik teorií a hypotéz o jeho původu a jeho charakteru, o jeho životě a postoji k přírodě i k Bohu. Vždy znovu se vrací věda k problému prvního člověka, i když je si vědoma, že nikdy se jí nepodaří odpovědět na všechny otázky, které se tu vnučují. Jestliže člověk sám v sobě je pro nás neustále velkou hádankou, třebaže jej známe a prožíváme po tisíciletí, nelze se divit, když jeho počátky jsou zahaleny rouškou tajemna. Ale právě toto tajemno nás láká. Chtěli bychom vědět něco, chtěli bychom vědět mnoho, ano, pokud možno, chtěli bychom vědět vše o prvním člověku, který je našim praotcem. Je to zcela samozřejmá touha. Každé mysterium je obestřeno kouzlem přitažlivosti; tím více mysterium prvního člověka, od něhož víme že pocházíme, s nímž se cítíme spojení jednotou života. Je možno dovědět se alespoň něco o prvním člověku, myslím dovědět se s jistotou, která je nad pouhou domněnku, vratkou hypotézu, s jistotou, která vylučuje pochybnost?

I. První člověk v pojetí materialistického evolucionismu.

Představme si nejdříve prvního člověka v pojetí materialistického evolucionismu. Kdy vznikl, není známo. Nelze si ani představit okamžik jeho vzniku, protože nejde o okamžik, jde o dlouhou dobu vývoje. Nejdříve tu bylo zvíře, které se stalo zvířetem z nezvířete. Pak se zvíře zdokonaľovalo, až z něho povstal polochlověk. Ten se blížil stále více člověku, až jednoho dne dospěl k vědomí lidskému, k vědomí sebe samého, k řeči a myšlení, což vše zvířatům schází. Člověk se tedy nestal člověkem náraz, nýbrž pozvolna. Nelze také mluvit o prvním člověku jako jedinci, z něhož by pocházelo veškeré lidské pokolení. Zvířecí jedinci dospívali pomalu v lidi, a proto musí člověk hledat své předky v říši živočišné, nebo lépe v přírodě vůbec. Představa prvního člověka nemá smyslu. Živočích, dospívající k lidskému vědomí, si ponechával ještě mnoho ze života svých zvířecích předků, a proto nám nesmí býti divné, když nám materialistický evolucionismus líčí pravěkého člověka jako polozvíře. Podle materialismu žil pravěký člověk ve stádech, mnohdy na stromech, jindy v jeskyních. Z počátku neměl ani řeči, neměl pojmů náboženských. Nebylo rodin, nebylo státu, nebylo pojmů vlastnických. Svazek manželský byl věcí neznámou: každé ženě náležel každý muž a každému muži každá žena. Člověk však přicházel stále více k vědomí sebe. Tak jako dávno předtím dospěla hmota vývojem k životu, tak život smyslový dospěl k životu rozumovému. Vždyť hmota není výtvorem ducha, nýbrž duch sám je nejvyšším

produktům hmoty, psal K. Marx. Neustálý boj, který je zákonem přírody, přivedl člověka k tomu, že vítězstvím silnějšího nad slabším si stále více uvědomoval své postavení jak vůči přírodě, tak vůči ostatním lidem, a tak po periodě života zvířecího přichází perioda, v níž vzniká kultura. V tomto období se pozvolna hlásí také myšlenky rázu náboženského. Počátek náboženství je animismus, strach před duchy, zvláště před dušemi zemřelých. Proto kladli těžké kameny na hroby zemřelých, aby se jejich duše nevracely a jim neškodily. Tak dospívá primitivní člověk jen velmi pozvolna od života zvířecího a polozvířecího až k životu lidskému, a pak také k životu kulturnímu.

Evolucionistické pojetí prvního člověka je domněnka, kterou v rozmanitých obměnách a variacích přijímá jako své východisko materialistická věda. Podle materialistů prvotním elementem je hmota, která v konečném stadiu vývoje dospívá až k duchu, takže duch je výkvětem přírody. Ve zrození ducha přesahuje příroda takřka sama sebe, ale přesto není duch nic jiného než produkt přírody, produkt hmoty, nejvyšší rozvinutí hmoty. A v tom smyslu je člověk, pokud je duchem nadřazen nad ostatní přírodu, vrcholem skutečnosti, jak jej nazval Feuerbach. — Jenže tato theorie, pro mnohé tak libivá, je pouhá domněnka, která nemá pro sebe nejmenšího důkazu. Víme, že člověk se objevuje na světě náhle v době diluviální, a to jako dokonalý homo sapiens, takže s hlediska paleontologie můžeme konstatovat jen naprosté mlčení vzhledem k předkům člověka. A toto mlčení, jež konstatuje jen paleontologie, je tak výmluvné, že podle analogie všech ostatních ssavců, kteří vykazují celé řady fosilních předků, musel by je vykazovat i lidský druh, kdyby je měl!¹⁾ Nedostatek důkazů pro podepření materialismu je naprostý. Zbývá jedině autorita lidská. Je však lidská autorita tak vážná, aby se na ni spolehl člověk v otázce tak vážné, jako je otázka původu člověka?

II. První člověk podle zjevení.

Otázka prvního člověka nemůže být nikdy uspokojivě vyřešena, spoléháme-li jen na vědění lidské. Vzdálenost doby je příliš velká a chybějí jakákoliv svědectví, která by nám mohla ukázat třeba jen matně a nedokonalé jeho obraz. Dohady, které podává věda, jsou jednak nedokonalé, jednak se navzájem různí podle filosofického směru vůdce, zabývajícího se tímto problémem. Křesťan má vedle vlastního rozumu ještě jiný pramen poznání: božské zjevení. A božské zjevení začíná líčením stvořitelského díla Božího, které vyvrcholilo v uvedení člověka jako koruny pozemského tvorstva na tento svět, Písmo svaté, obsahující Boží zjevení, není sice kniha vědecká,

nýbrž především kniha náboženská, ale jeho obsah není nijak v rozporu s vědeckými poznatky. Zdůrazňuji ovšem, že není v rozporu s vědeckými konklusemi, protože pouhé teorie a hypotезy nejsou vědecké závěry. Věda nám konkrétně o prvním člověku nedovede říci nic, neboť materialistický evolucionismus je pouhá neodůvodněná hypotезa. A konečně ani tato hypotезa nám nepraví něco konkrétního o prvním člověku. Praehistorie ví ovšem leccos o prvních lidech, o jejich tělesné zdatnosti, o jejich kultuře a způsobu života, ale neví nic o prvním člověku. Jediným pramenem v této otázce je nám zjevení, jehož autorita je božská. Archeologie, paleontologie a vědy praehistorické svědčí konec konců alespoň nepřímou pro zjevení v otázce prvního člověka. A tak biblická zpráva o původu vesmíru a zvláště pak o prvním člověku je vlastně jediná bezpečná odpověď na celou řadu otázek, souvisejících s kosmogonií a anthropologií. Je třeba jen umět číst na stránkách této knihy, která je především knihou božskou, a pak se nám zjeví v celé své slávě a kráse obraz nejen prvního člověka, nýbrž člověka vůbec, obraz velmi odlišný od toho, který nám ukazuje materialismus.

Biblická zpráva o prvním člověku je celkem stručná, její obsah je však velmi bohatý. Když vesmír byl ve svém vývoji tak daleko pokročil tvůrčí mocí Boží, „stvořil Bůh člověka k obrazu svému“, praví Genese, „k obrazu Božimu stvořil ho, muže a ženu stvořil je“. Tak čteme v kapitole první. Ve druhé pak svatopísece doplňuje tuto zprávu. „Utvořil Hospodin Bůh člověka z hlíny země a vdechl v jeho tvář dech života; tak se stal člověk živoucím živočichem... Pojal pak Hospodin Bůh člověka a postavil ho v rozkošném ráji, aby jej vzdělával a hleděl si ho... Hospodin Bůh také řekl: Není dobře člověku býti samotnému; učinme mu pomocníci, podobnou jemu... Hospodin Bůh učinil ženu a přivedl ji k Adamovi. Tu řekl Adam: To je konečně kost z mých kostí a maso z mého masa...“ A Písmo zakončuje: „Bylí pak oba, Adam totiž a jeho žena, nazí a nestyděli se.“ Život v ráji však netrval dlouho. Dábel záviděl člověku Boží přízeň. Svedl ženu a skrze ni muže. Nastal pád morální, doprovázený ztrátou tolika darů řádu přirozeného i nadpřirozeného. První člověk pozbývá blaženosti života rajského a vstupuje do údolí pláče a slz, bolesti a soužení.

Taková je ve stručnosti historie prvního člověka, jak nám ji podává zjevení. Moderní člověk, zbožňující hmotu, nazve možná biblické vypravování naivní legendou, postaví je třeba po bok theogoniím, kosmogoniím a mythům starých národů, ale tím si ještě nevyřeší problém prvního člověka, naopak zbaví se nejbezpečnějšího pramene k jeho řešení. Ovšem, biblické vypravování si nečiní nároky na vědecké zpracování otázky původu člověka, ale jeho obsah, zahalený lidovou literární formou, je jediné schopný nám říci, jaké byly počátky prvního člověka a jaký byl jeho život. Je třeba jen rozumět biblické mluvě, a nebude nám připadat naivní. Je to řeč spíše básníka, který vidí skutečnost stejně bezpečně jako vědec, i když má pro vyjádření viděné skutečnosti jiná slova.

Večteme-li se do biblické zprávy o prvním člověku, budeme především konstatovat, že původ člověka nelze hledat jinde, než ve tvůrčí moci Boží. Člověk jako člověk pochází od Boha. Není výsledkem vývoje hmoty. Nepřišel na svět bez přímého zásahu Božího. Po stránce tělesné je z týchž prvků, z nichž země, příroda. Jeho duše je však bezprostředním dílem Božím. Duši se stal člověkem. A tu mu dal, vdechl Bůh. To je základní myšlenka Písma o původu člověka. Už sv. Augustin upozorňoval, že netřeba si představovat úkon stvoření člověka tak naivně, že by Bůh po způsobu hrncíře utvořil z hlíny tělo, do něhož vdechl duši. Bůh tvoří rozumem a vůlí. Dixit et facta sunt. Mohl proto pouhým slovem, pouhou myšlenkou, zásahem vůle učinit, aby z hmoty, která tu byla stvořena už dříve, vzniklo tělo, které mohl oživit duši. Způsob, jak Bůh může svým rozumem a vůlí tvořit, zůstane ovšem tajemstvím. Ale což nemáme v přírodě tolik jiných tajemství? Nemusíme se tak často spokojovat konstatováním účinku, jehož příčiny a zvláště jejich způsob působení nám zůstává záhadný? — Ostatně, zda lidské tělo bylo vytvořeno okamžitě, či poznenáhly vývojem za součinnosti podružných příčin, není definitivní naukou víry. Už sv. Tomáš připouštěl v individuálním vývoji člověka hypotезu podstatných substanciálních forem, totiž duše vegetativní, sensitivní a rozumové, z nich dokonalejší následuje vždy po méně dokonale. Příchod nové formy znamená vždy zničení formy předcházející, takže v okamžiku, kdy přichází duše rozumová, obsahující současně duši vegetativní a sensitivní, mizí tyto dvě, protože jsou obsaženy v nové formě duše rozumové.²⁾

Další podstatná myšlenka biblické zprávy se týká samé osobnosti prvního člověka. První člověk nebyl polozvíře, nýbrž plný člověk, obdařený rozumem a svobodnou vůlí, a nadto ještě mnohými dary mimořádnými, které ztratil prvním hříchem. Písmo praví, že byl stvořen k obrazu Božimu. Všechno tvorstvo nese alespoň stopu Boží činnosti tvůrčí. Člověk je více. Podobá se Bohu v jeho vlastní činnosti. Bůh žije rozumem a vůlí. Rozum a vůle však jsou mohutnosti, které činí člověka člověkem. Těmi se podobá Bohu. Rozum a vůle jej činí obrazem Božím v řádu přirozeném. Mezi člověkem a zvířetem je podle biblické zprávy rozdíl nejen nižšího a vyššího stupně, jak je tomu v materialistickém pojetí člověka, nýbrž rozdíl podstatný. Lidská duše je nehmotná, kdežto o zvířatech se tam praví, že jsou vytvořena z hmoty. O jejich duši se nemluví, kdežto v případě stvoření člověka se jasně rozlišuje mezi tělem a duší, kterou sám Bůh vdechuje do těla. První člověk myslí, mluví, jedná docela svobodně. Je ustanoven pánem celé přírody, Je inteligentní, takže dává jména všem zvířatům. V prvotní dokonalosti byl člověk dobrý a byl šťastný. Nepodléhal zákonům utrpení a smrti. Vynikal rozsáhlým poznáním a jeho nižší, smyslová a citová stránka byla dokonale poddána vyšší stránce rozumové. Právě tento soulad všech mohutností a podřízenost nižších vyšším je čímsi nesmírně krásným, je onou rajskou neporušeností, která byla ztracena prvním hříchem. Vztah prvního člověka k Bohu byl velmi důvěrný a hluboký.

Byl to vztah tvora k Tvůrci, dítěte k Otcí. I tento vztah byl prvním hříchem zakalen a další hříchy způsobily, že se stával stále méně důvěrný.

Věda inspirovaná materialismem se snad usměje nad touto představou prvního člověka, ale konec konců což pak existuje jen věda materialistická? Jsou jistá fakta v dějinách lidstva, která může sice materialista neodůvodněně popírat, ale nemůže naléztí důkazy k svému popírání. Lidstvo všech národů a ras si udrželo jisté zprávy o prvotním stavu šťastného člověčenstva, o věku zlatém, o ráji a době blažené. U nejstarších národů se setkáváme s tímto přesvědčením, nejstarší literární dokumenty o něm mluví. Je snad tato skutečnost výplodem lidské fantasie? Ale jak to, že u různých národů se setkáváme se zcela stejnými výplody fantasie?

Nejnovější výzkumy na poli ethnologickém potvrzují vždy více biblickou zprávu o prvním člověku. Filosofický materialismus sice stále ještě tvrdí, že první člověk byl polozvíře, ethnologické výzkumy však praví něco docela jiného. Nezapomenutému badateli je dnes jasno, že nejstarší člověk, pokud se o něm dovidáme z kusých zpráv, byl inteligentní a měl značnou kulturu. První člověk byl geniální, i když neměl dokonalost dnešního technika. Měl však schopnost poznávat všechny pravdy, které jsou obsaženy jako závěry v prvních zásadách lidského rozumu. Kresby, nalezené v nejstarších jeskyních, dokazují vysokou úroveň tehdejšího člověka. Dnes se už uznává stále více, co řekl Andrew Lang po dlouhém zkoumání primitivců, že dnešní primitivci, na nichž se budovaly všechny výsledky vrovňovací vědy náboženské, jsou vlastně úpadkovým zjevem zvláště po stránce inteligence. Proto Frobenius dochází k přesvědčení, že světový názor prvotního člověka, staršího než je člověk, jehož se podařilo vědě zachytit, měl velké schopnosti intelektuální a hluboký smysl pro abstrakci. Tím je ovšem jen potvrzeno to, co praví Písmo o prvním člověku, že totiž jeho inteligence před prvním hříchem byla mnohem větší než po hříchu, který působil velmi rušivě na celou osobnost prvního člověka a skrze něho na veškeré lidstvo. A tak můžeme s povděkem konstatovat, že skutečná věda, která uznává za jisté jen to, co lze jako jisté prokázat, není nijak v rozporu s biblickou zprávou o prvním člověku; naopak, spíše podává důkazy k jejímu podepření.

III. První člověk v katolické teologii.

Katolická teologie, jejímž úkolem je tvořit závěry z daných premis Božího zjevení, obsaženého především v Písmě svatém, dokresluje obraz prvního člověka. Můžeme říci už napřed, že je krásný, povznášející, podávající nám člověka v lesku jeho prvotní vznešenosti. Prohlédněme si z blízka tento obraz.

Tělesnou částí své bytosti se podobá člověk zvířatům, duši však je nad ně nesmírně povýšen. Bůh jej obdaril z hlediska přirozeného bystrým rozumem a pevnou vůlí, která tihne k dobru. Všechny nižší mohutnosti duše byly podrobeny rozumu a vůli, v člověku panovala překrásná mravní harmonie, která byla odleskem krásy Bo-

ha, neboť člověk sám byl stvořen k obrazu Božímu. Jinak bychom si nedovedli vysvětlit poměr prvního člověka ke zvířatům, nad nimiž měl absolutní moc, svou vnitřní silou přirozenou i nadzemskou je udržoval v poddanství a krotil jejich divokost. Není snadné vyličít krásu prvního člověka v jeho neporušenosti, když známe jen člověka s dědičnou vinou a jejími následky. Můžeme však alespoň tušit krásu prototypu lidského pokolení, když si uvědomíme, že fysická i mravní bída, která dnes doléhá na lidstvo, přišla na svět teprve s prvním hříchem.

Vedle přirozených darů dostalo se prvnímu člověku také darů nadpřirozených i mimopřirozených, jak můžeme snadno vyvodit z biblické zprávy. Katolická teologie mluví o daru nesmrtelnosti a bezbolestnosti, o neporušenosti a hlubokém poznání, zvláště pak o nadpřirozené milosti posvěcující, která jej činila dítětem Božím.

Nesmrtelnost znamenala mimořádný dar řádu fysického. Člověk, jehož tělo je složeno z hmoty, tíhnoucí k rozkladu, je přirozeně smrtelný. Jestliže se prvnímu člověku dostalo výsady nesmrtelnosti, byl to zvláštní dar Boží prozřetelnosti. Člověk si byl vědom tohoto daru, jak patrně z Genese. Stejně čteme v knize Moudrosti, že Bůh stvořil člověka neporušitelného a že hříchem přišla smrt na svět (II, 23). A stejně sv. Pavel spojuje hřích se smrtí, když praví, že tak jako přišel skrze prvního člověka na svět hřích, tak také smrt. (Řím. V, 12.) Z toho je vidět, že i židovská teologie byla přesvědčena o daru nesmrtelnosti prvního člověka, který byl ztracen prvním hříchem.

V čem spočívala tato nesmrtelnost prvního člověka, nelze ovšem najisto říci. Zdá se, že Bůh složil zvláštní sílu do lidské duše, která byla schopna udržovat tělo v neporušenosti, dokud zůstávala sama poddána Bohu. Takový je názor sv. Tomáše. Mimo to čteme v Genesi, že uprostřed ráje byl strom života, jehož plody měly přispívat k tomu, aby si člověk udržoval neustálou svěžest životní. Je samozřejmé, že i tento strom byl čímsi mimopřirozeným. Jistě, že by člověk nezůstal věčně na tomto světě. Jeho přechod na věčnost by však nebyl způsoben bolestnou smrtí, nýbrž způsobem, o němž nám Písmo nepraví nic a dohady v té věci nemají významu.

S darem nesmrtelnosti souvisel dar bezbolestnosti. Jde zase o mimořádný zásah se strany Boží, který působil, že bolest se nedotýkala duše prvního člověka. Následkem toho práce byla pro něho radostná a bez vysilující námahy, nezakoušel nemoci a zármutky, netrpěl hlad a žízeň, jeho duše byla vždy plna krásné pohody. Na tuto charakteristickou známku stavu prvního člověka myslí také mythologie pohanských národů, když líčí zlatý věk lidstva, jak čteme třeba v Metaformosách Ovidiových.

V normálním řádu byl první člověk obdařen darem zvláštní neporušenosti, to jest nebyl vůbec poddán smyslové žádostivosti. V jeho duši vládl naprostý soulad mezi smyslovou žádostivostí a rozumem, takže nechtěl nic než to, co odpovídalo dokonale rozumu, čili, co bylo v souladu s vůlí Boží. Nežřízená žádostivost, bojující proti rozumu, je následkem prvního hříchu. Neporu-

šeností byl první člověk v náležitém vztahu jak k sobě, tak také k Bohu a k světu mimo sebe. Odtud pak ona krásná harmonie mravního života v duši rajskeho člověka, po níž si tak často zasteskne lidské srdce v tomto pozemském vyhnanství. — Že takový stav v ráji skutečně byl, je patrné z toho, že první lidé se nestyděli, třebaže byli naří, jak praví biblická zpráva. A ostatně proč by se styděli, praví sv. Augustin, když necítili ve svých údech žádného zákona odporujícího zákonu ve své mysli? Nebylo žádného tělesného hnutí, za které by se měli stydět; nemyslí, že by měli něco zahalovat, protože necítili, že by měli něco držeti na uzdě. — Teprve hřích, kterým byla porušena vnitřní harmonie člověka a jeho vztah k Bohu, rozpoutal v člověku nižší síly, rozjítil jeho žádostivost, a tím také vyvolal v člověku stud jako ochranu proti pádu.

V řádu rozumovém pak byl člověk obdařen vynikající inteligencí. Poznával Boha, rozuměl sobě, pronikl hluboce ve věci mimo sebe. Neviděl sice Boha jako blažení v nebi, neboť pak by nemohl hřešit. Poznával ho však mnohem hlouběji než po hřích, kdy alespoň nepřímo zasažen byl i jeho rozum, pokud je ve své činnosti silně ovlivňován žádostivostí smyslů. Že poznával Boha a že rozuměl sobě a věcem mimo sebe, vidíme jasně ze zprávy biblické. Člověk rozmlouvá s Bohem, je si vědom své důstojnosti i svého pádu, vládne nad přírodou, které dokonale rozumí.

K darům mimopřirozeným přistupuje konečně dar nadpřirozené milosti, která prvního člověka činila dítětem Božím, dávala mu právo na věčnost. Většina theologů učí, že Adam byl stvořen v posvěcující milosti, protože od počátku byl v náležitém poměru k Bohu a v jeho duši byl dokonalý mravní soulad, který byl zničen hříchem. První hřích zbavil člověka mimořádných darů, ale zbavil ho zvláště milosti Božího dětství, po němž touží lidstvo ať uvědoměle či nevědomky od chvíle prvního pádu. Všichni proroci Starého Zákona volali po tom, kdo vrátí lidstvu ztracené Boží dětství. A když přišel Kristus, Mesiáš, Syn Boží, zdůrazňuje stále, že přišel proto, aby vrátil Boha člověku a člověka Bohu, aby svou smrtí navázal ony svazky mezi člověkem a Bohem, které byly přetrženy prvním hříchem.

IV. Význam správného pojmu prvního člověka.

Takový je obraz prvního člověka, jak si jej můžeme vykreslit podle toho, co nám o něm praví zjevení. Mohli bychom si nakonec ještě položit otázku: Má nějaký význam pojetí prvního člověka pro celkový život lidstva? — Jistě že ano. Otázka pojmu prvního člověka je otázkou opravdu životní. Podle toho, jak se kdo dívá na prvního člověka, bude se dívat i na sebe i na lidstvo, neboť jsme pokračováním prvních lidí, oni žijí v nás, tak jako my jsme žili v nich. A proto pojetí prvního člověka je zároveň pojetím člověka vůbec.

Můžeme tvrdit bez obavy nejmenší námítky, že křesťanský pojem prvního člověka a vzhledem

k tomu člověka vůbec, založený na zjevení, je nejvznešenější, jaký si můžeme utvořit. Člověk je tu obrazem Božím, je původu božského a sleduje božský cíl. „Člověk je pro nás“, jak praví Theodor Haecker, „ontologicky skutečný střed ve stvořeném bytí, protože je mostem mezi bytím hmoty, rostliny, zvířete a mezi bytím čirých duchů, andělů. A pak darem milosti, milosrdenství a lásky je středem mezi stvořením a Stvořitelem, mezi tvorem a samým Bohem, vtěleným v Ježíši Kristu. To je výjimečné postavení člověka v celé nesmírnosti všeho bytí a jsoucná, to je jeho tajuplný, milostí a ne jeho vlastním bytím podepřený střed stvoření... Věta, že člověk byl stvořen k obrazu Božím byla pronesena na počátku bytí a potrvá až do skončení dní. Každá pravá filosofie, každá pravá věda ji potvrzuje dnes jako vždy pro pravého člověka, totiž pro člověka s obecným lidským rozumem a dobrou vůlí. I filosofové, kteří už dávno ztratili Summu, časem narazí, jestliže poctivě myslí, na Boha jako na konečný pojem, a lidský duch stane se sám od sebe slabým, porušeným obrazem tohoto nekonečného pojmu. Ale tato věta byla rozšířena a doplněna právě zjevením, jež ji dalo v Božím Vtělení a ve Vykoupení. Člověk, stvořený ve stvořené přirozenosti jako obraz Boží, může se od nynějška zúčastnit nestvořené přirozenosti skrze toho člověka, jenž už není Boží obraz, nýbrž Bůh sám.“³⁾

Vychází-li kdo z takového pojetí člověka, nemůže nikdy dospět v praktickém řádu k tomu, aby žil životem zvířecím, nebo aby učinil z člověka pouhé číslo. Materialismus absolutní, který vidí člověka jako pouhé pokračování živočišné řady, vyústí nutně v morálním hedonismu, velmi málo důstojným člověka. Materialismus marxistický sice zdůrazňuje, že po stránce mravní, ethické, je idealistický, ale jak je možný tento skok z řádu materialistického do řádu idealistického, nevysvětluje. Myslícímu člověku je věru těžko pochopit, jak možno žádat úctu k mravnímu řádu od toho, kdo vidí v sobě jen součást přírody, a jak možno chtít, aby si vážil zákona a žil podle něho ten, kdo nezná jiné sankce než lidský trest, kterému se možno mnoha způsoby vyhnout. Idealismus pouze lidský je příliš slabý, není-li podložen realitou, která z Boha vychází a k Bohu táhne. A proto každý názor na člověka, který pramení v evolucionistickém materialismu, ať už jde o materialismus dialektický nebo nedialektický, vede nutně k degradaci člověka. Žádný systém neukázal člověka v takové důstojnosti jako křesťanství. A to jen proto, že křesťanský názor vychází z biblické zprávy o prvním člověku, který byl stvořen k obrazu Božím. Neváží-li si kdo této skutečnosti, pak bychom mu mohli jen připomenouti slova žalmu: Homo cum in honore esset non intelexit; comparatus est jumentis insipientibus et similis factus est illis. 48, 13. — Člověk, když byl ve cti, nepochopil to; připodobil se dobytku nemoudrému, stal se mu podobem.

¹⁾ Srov. Kordač, Člověk, v Boh. slov. 378.

²⁾ Srov. Theod. Summa, I. ot. 118, čl. 2, k 2.

³⁾ Co je člověk? Vyšehrad 1840, str. 136, 171, 172.